

263360

COLORJEVE INFORMACIJE

št. 5 / 51/, leto 5

maj 1976

NAŠI JUBILANTI

Na svečani seji delavskega sveta, ki je bila 29. aprila 1976, je predsednik Alojz Izlakar čestital zbranim jubilarantom ter se jim zahvalil za ves njihov trud, ki so ga v preteklih letih vložili v dobro podjetja, ter med drugim dejal: "Vsi jubilaranti so vestni delavci, z bogatimi delovnimi izkušnjami, katere prenašajo na mlajše sodelavce in so hkrati njihov vzor. Mnogi med njimi so aktivni družbenopolitični delavci in aktivno delujejo v samoupravnih organih. Naj vam bo ta jubilej in skromno priznanje vzpodbuda, da si tako kot doslej, še vnaprej prizadevate za doseg čim boljših rezultatov in da boste naloge, ki so pred vami, še uspešnejše izvrševali."

Čestitkam se je pridružil tudi generalni direktor Miloš Gabrijel, nato so jubilarantom razdelili priznanja. Sledila je skromna pogostitev, ki se je ob veselem razpoloženju potegnila do poznih popoldanskih ur.

JUBILANTI 1976

20 let

	oddelek
1. Čarman Frančiška	skladišče materiala — odprema
2. Gorše Marija	mešalnica
3. Jenko Andrej	mešalnica
4. Jenko Marija	mešalnica
5. Kopač Ana	mešalnica
6. Lazič Jožefa	skladišče materiala — odprema
7. Tehovnik Kristina	mešalnica
8. Tomšič Marija	kadrovski oddelek

10 let

1. Bečan Ivan	mešalnica
2. Belčič Lovro	transport
3. Bitenc Danijel	gasilci
4. Brdnik Anton	mešalnica
5. Burja Alojz	mešalnica
6. Dobnikar Janez	efektni laki
7. Drešar Valentin	skladišče materiala — prevzem
8. Duboković Vojko	vzdrževalni obrati
9. Eržen Barbka	finančni sektor
10. Flerin Darinka	izvoz — uvoz
11. Jarc Zita	skladišče materiala — odprema

12. Jazbec Vinko	razvojni sektor
13. Kern Anton	disperzije
14. Krabonja Marta dipl.ing.	razvojni sektor
15. Kušar Janez	mešalnica
16. Matijevac Vanja	prodaja
17. Mlakar Vinko	kuhinja, sinteza
18. Pelc Katja	razvojni sektor
19. Petaci ing. Ana	razvojni sektor
20. Petač Peter	mešalnica
21. Rozman Matija	vzdrževalni obrati
22. Sušnik Franc	gasilci
23. Valant Pavel	vodstvo proizvodnje
24. Zor Vinko	kuhinja, sinteza

Čarman Frančiška

Gorše Marija

Jenko Andrej

Jenko Marija
Kopač Ana

Lazić Jožefa
Tehovnik Kristina

Tomšič Marija

med "desetletniki" sta bila tudi Matija Rozman

in Darinka Flerin ...

Alojz Burja je s šalami poskrbel za veselo razpoloženje

in tudi resnih pogovorov ni manjkalo ...

NOV SISTEM PLAČEVANJA

Pri nas se že dalj časa razpravlja o tem, kateri so pglavitni razlogi ter vzroki, zaradi katerih imamo tako visoko inflacijsko stopnjo in rast cen. O vsem tem so potekale obširne razprave tudi pred X. kongresom ZKJ in pred republiškimi kongresi ter pokrajinskimi konferencami ZK. To pomeni, da že dolgo iščemo odgovore na ta vprašanja. V vseh resolucijah omenjenih kongresov, konkretno pa tudi na 4. seji predsedstva ZKJ konec leta 1974, so bila sprejeta jasna in trdna stališča, da je treba uveljaviti določene sistemske rešitve, ki bodo delovale na nelikvidnost in nepokrito potrošnjo, ki sta pglavitna vzroka inflacije pri nas.

Vzrok stalno navzoče nelikvidnosti pri nas je v bistvu nepokrita poraba, ki je delno nepokrita zato, ker nimamo ustvarjenega dohodka, to pa pomeni, da trošimo več, kot nam materialne možnosti dopuščajo. V nepokriti porabi je navzoča anticipativna potrošnja, kar pomeni, da trošimo dejansko tisto, česar še nismo proizvedli oz. tisti del dohodka, ki ni pokrit s povpraševanjem na trgu oz. ni plačan, niti ni sigurno, da bo gotovo plačan. Nepokrita poraba je torej pglavitni vzrok stalno navzoče nelikvidnosti pri nas.

Znano je, da smo že v prejšnjih letih nekajkrat spreminjali obračunske sisteme, šli smo na plačano, pa spet na fakturirano realizacijo nekajkrat, tako kot nam je ustrezalo v posamezni etapi družbenoekonomskega razvoja. Sedanji zadnji sistem po fakturirani realizaciji je pokazal vrsto svojih slabosti. Dejstvo je, da je bilo dovolj proizvesti, izdana faktura pa je bila podlaga fakturirane realizacije, oziroma celotnega dohodka in zato tudi dohodka, ki pogosto ni bil pokrit z dejanskim povpraševanjem na trgu oz. takšen dohodek je bil pogostokrat fiktiven, ker je bilo njegovo plačilo negotovo, v treh mesecih, včasih v pol leta, včasih dodamo še odpis zalog, starejših od enega, dveh in treh let, ki se je

začelo dosledneje izvajati za leto 1975 (25% zalog je starejših od dveh let), tedaj vidimo, da so nekatere zaloge starejše, ne samo od enega, dveh, ampak celo več kot tri leta. Kljub temu pa je bilo dovolj poslati fakturo in s tem zagotoviti celotni dohodek, s tem pa tudi dohodek, ki nasploh dostikrat ni bil pokrit, dohodek torej, za katerega se ni vedelo, kdaj bo denarno pokrit oz. s plačilom potrjen. To je omogočalo v precejšnji meri nepokrito porabo.

Ni bilo malo takih, ki so se dogovarjali, zlasti ko so poslovali na meji rentabilnosti ali z izgubo, da bodo izdajali drug drugemu fakture v zadnjih dneh obračunskega obdobja.

Doslej nismo imeli usklajenih dolžniško-upniških odnosov. Po zakonskih določbah morajo biti vsi dolžniško-upniški odnosi, nastali do 31. 12. 1972, ki ne bodo usklajeni do predložitve zaključnega računa za leto 1975, odpisani oz. ne morejo priti v celotni dohodek za leto 1975 niti v dohodek za to leto.

Nekatere OZD so zelo zgodaj začele usklajevati dolžniško-upniške osnove in te organizacije so marsikaj že razčistile in bodo ob zaključnem računu nedvomno izkazale zadovoljiv rezultat. Vsi tisti pa, ki so začeli usklajevati dolgove s terjatvami šele konec decembra ali v začetku januarja tega leta, bodo imeli probleme zaradi visokih odpisov, kar bo negativno vplivalo na dohodek. Tem odpisom pa je treba dodati še tudi popravke finančnega rezultata nad 45 dni, v trgovini pa nad 30 dni.

Enkrat je torej bilo treba napraviti konec, da se razčistijo dolžniško-upniški odnosi, kakor tudi, da se razčisti del fiktivnega dohodka, ki iz nerazčiščenih odnosov izhaja.

Znano je, da že dalj časa ponekod bolj, ponekod manj vlada pri nas potrošniška psihoza, da gradimo in vlagamo v gospodarske in negospodarske investicije ne glede na dejanske materialne možnosti. Vlada mnenje, da se bo našel nekdo, ki bo take investicije konec koncev plačal oz. pokril.

Tako ne bo šlo več naprej in bo treba zagotoviti uspešno poslovanje, tako na področju proizvodnje kot na področju investicijskih vlaganj.

Že samo to nam dovolj zgovorno kaže vzroke, zaradi katerih je bilo treba spremeniti obračunski sistem. Nekateri menijo, da je novi obračunski sistem dejansko sistem po plačani realizaciji, vendar pa to ni tako. Tudi tak sistem ne bi ustrezal našim sedanjim razmeram. Tudi tak sistem dejansko ni sistem, v katerem je povpraševanje pokrito in ki ima dejansko za posledico denarni dohodek. Zato smo dejansko šli na kombinacijo v zakonu o ugotavljanju in obračunavanju celotnega dohodka, tako da se v celotni dohodek oz. v realizacijo štejejo vsi zneski, ki so plačani v ustreznem obračunskem razdobju in vse terjatve, ki so po zakonu o zavarovanju plačil med uporabniki družbenih sredstev pokrite s povsem zanesljivimi instrumenti zavarovanja plačil (čekom, menico, avalirano garancijo in nepreklicno dokumentiranim akreditivom). Tiste terjatve, ki niso plačane, vendar pa so z vrednostnimi papirji monetizirane, bodo gotovo v predpisanim ali pogodbeno določenem roku plačane. Ta rok je v rednem poslovanju, ko se zavarujejo plačila z avalirano menico, 90 dni. Vsi drugi roki pri drugih instrumentih (čeki, garancija, nepreklicno dokumentirani akreditivi) so krajši. Povsem

gotovo je, da če na primer po zaključnem računu za leto 1976, recimo konec decembra upnik proda blago in dobi zanj menico, da bo konec marca naslednjega leta, če je dobil menico za 90 dni (kar pa ni nujno, ker je), da bo konec marca plačilo opravljeno. Če pa plačila ne bi bilo mogoče izvesti od dolžnika, če ta na primer ne bi imel na dan dospelja zapadlosti menice denarja, bo plačilo izvršeno od avalista. Sicer pa bo v skrajnem primeru, če eden in drugi ne bi imel sredstev za izplačilo menice, avtomatsko sledil protest menice. Na sodišču o tem ni razprave, ker je uveljavljen sodni avtomatizem v postopku, to pa pomeni zaplembo vsega, razen osnovnih sredstev za normalno proizvodnjo, surovin do 60 dni in še nekaterih vrst materiala, vse drugo pa se lahko zapleni oz. poravnava z zaplembo, to se pravi denarna sredstva, končne izdelke ipd. Drugo vprašanje je, kaj bo potem z dolžnikom oz. kdo ga bo saniral, ali se bo uvedel likvidacijski postopek oz. stečajni postopek, to je problem dolžnika. Dolžnik mora torej sam razmišljati o izdajanju nepreklicnega dokumentarnega akreditiva oz. pri zagotovitvi plačila meničnega zneska. Vse terjatve, ki so pokrite z instrumenti zavarovanja plačil in ne samo z avalirano menico, so monetizirane in bodo nedvomno realizirane oz. plačane, s čimer je zagotovljen tudi realni dohodek. Na bazi takega dohodka, ki je pokrit z menico, garancijo ali nepreklicnim dokumentarnim akreditivom, katerega plačilo je gotovo, naj bi preprečili nepokrito porabo.

Po zakonu o zavarovanju plačil med uporabniki družbenih sredstev ne more nihče vzpostavljati poslovnih odnosov, če ni zagotovil plačila, ki ga mora izvesti v roku 10 dni z enim izmed navedenih instrumentov zavarovanja plačil. To je ovira, preko katere ni bilo mogoče sklepati poslovnih odnosov v večjem obsegu kot ga dopuščajo materialne možnosti.

Če bomo v doglednem času zmanjšali porabo in jo vezali na realni dohodek, na materialne možnosti uporabnika družbenih sredstev, je gotovo, da bomo v glavnem z novim sistemom plačevanja in razčiščevanja starih obveznosti po 1. aprilu razčistili tudi vprašanje nelikvidnosti, ki se je izražala z nerazčiščenimi dolžniško-upniškimi odnosi. Poudariti je treba, da bo najtežje v letu 1976, vendar pa je gotovo, da bo potem, ko bodo začetne težave premagane, ustrezno rešen tudi problem nelikvidnosti, ki nas zdaj pritiska.

Ko bo onemogočena nepokrita poraba in sanirana nelikvidnost, je povsem gotovo, da se bodo tudi cene ob drugih dodatnih ukrepih drugače gibale, kar jih ne bo imelo kaj spodbujati k rasti, kot je to bilo doslej. Prišlo naj bi torej do uskladitve med blagovnodenarnimi skladi, to pa pomeni, da bomo imeli v prihodnje tudi nižjo inflacijsko stopnjo.

Gre torej za globoke ekonomske spremembe, zlasti pa za spremembe obnašanja v poslovanju in ne samo za knjigovodsko-tehnične spremembe, in da bodo vse, kar bo v zvezi s temi spremembami treba storiti, storili sami knjigovodje, finančni delavci in morda komercialisti. Tako mnenje ni pravilno, kajti gre za globoke, zelo radikalne in resne spremembe v našem gospodarjenju, v naših družbenoekonomskih odnosih in, kar je najpomembnejše, za spremembe v našem obnašanju.

Če tega ne bo pravočasno došla tudi kompletna vodilna garnitura, začenši od tiste v proizvodnji do vodilne garniture v negospodarstvu in če ne bo primerno

organizirala, se bomo srečali z resnimi posledicami. Najvažnejše pri tem je, da se delavci, neposredni proizvajalci, pravočasno seznani z bistvom sprememb in da podrobno proučijo stanje svoje TOZD ob zaključnem računu in da se na tej podlagi odločijo, kako bodo ravnali v prihodnje oz. s kakšnimi materialnimi možnostmi bodo razpolagali.

Posebej je treba ugotoviti in proučiti tisto proizvodnjo, za katero ni kupcev oz. trga. Ob tem pa se je treba zamisliti, za koga pravzaprav proizvajamo in kakšna bi proizvodnja morala biti. Če ne bomo kompleksno proučili položaja, vseh načrtov, ki so bili doslej zelo široki in načelni, in kolikor ne bomo planov za v prihodnje uskladili z materialnimi možnostmi, lahko pride do težav, ki jih bo pozneje težje premagati. Če se bomo pri teh nalogah angažirali vsi, od delavcev v TOZD do samoupravnih struktur v občini ter drugih samoupravnih struktur, političnih organizacij na vseh nivojih, potem bo mogoče premagati težave in probleme, ki so se nakopičili v sferi potrošnje in nelikvidnosti.

NEKATERE BISTVENE REŠITVE IZ ZAKONA O ZAVAROVANJU PLAČIL

Iz zakona o zavarovanju plačil med uporabniki družbenih sredstev je razvidno, da se ta zakon nanaša na vse uporabnike družbenih sredstev, tako v gospodarstvu, negospodarstvu, družbenopolitičnih organizacijah in organih, nanaša se torej na vse uporabnike družbenih sredstev. To velja tudi za dolžniško-upniške odnose, temelječe na prometu blaga, proizvodov oz. storitev ne glede na to, med katerimi uporabniki družbenih sredstev ta promet poteka. Zakon se ne nanaša na odnose med zavarovalnimi organizacijami in drugimi uporabniki družbenih sredstev, ker pri tem praktično ne gre za dolžniško-upniške odnose na podlagi blaga, proizvodov in storitev, temveč za odnose, temelječe na zavarovanju lastnine. Zakon se prav tako ne nanaša na odnose z bankami na podlagi kreditiranja in vračanja anuitet po uporabnikih družbenih sredstev. Tudi pri tem ne gre za dolžniško-upniške odnose, urejene s tem zakonom. Ko gre za družbeni sektor, se zakon ne nanaša na obveznosti uporabnikov družbenih sredstev, izhajajoče iz kakršnihkoli davkov, prispevkov, ki jih pri nas zdaj uvajamo. Zakon se prav tako ne nanaša na odnose družbenega sektorja z zasebnim sektorjem, z državljanji, in civilno-pravnimi osebami, ker tu ne gre za nobene spremembe na dosedANJI način urejanja medsebojnih odnosov.

Glede vzpostavljanja dolžniško-upniških odnosov ni nobenih sprememb z izjemo investicij. Zakon namreč terja, da mora biti pri postavljanju dolžniško-upniških odnosov pri investicijah pismena pogodba. Pri vseh drugih dolžniško-upniških odnosih, ki se vzpostavljajo oz. ko pride do pogodbe, velja vse, kar je veljalo doslej. To so predvsem uzance, ki jih sicer že dolgo imamo, vendar se na nesrečo po njih ne ravnamo.

V trenutku vzpostavljanja dolžniško-upniških odnosov je treba vedeti, kdaj in kako bo dolžnik plačal upniku. Precizirati je namreč treba (lahko ustmeno ali pismeno), ali bo v 10 dneh po dobavi sprejeto blago ali

opravljena storitev plačana, če pa dolжник ni sposoben plačati na običajen način, ker nima denarja, mora dati upniku zagotovilo o plačilu z enim od instrumentov zavarovanja plačil. To je lahko ček, če je v istem mestu osem dni, v različnih mestih 15 dni, avalirana menica s skrajnim rokom zapadlosti 90 dni, lahko je neprekljčni dokumentarni akreditiv in lahko je garancija tako za redno poslovanje kot garancija za zagotavljanje plačil za investicije. Tudi te garancije so ostale še naprej.

Pri uporabi čeka gre dejansko za gotovinsko plačilo v roku od 8 do 15 dni. Sicer pa je tako v zvezi s čekom kot v zvezi z akreditivom predpisano, da se sredstva, ki so izločena na poseben račun, ne morejo uporabiti za nobene druge namene, razen za tiste, za katere je ček bil dan in za katere so sredstva izločena na poseben račun. Pri akreditivu velja obveznost izločanja sredstev, sicer se ne šteje za zavarovanje, pri čemu pa je to prepuščeno uporabniku družbenih sredstev. To pomeni, da kolikor ni gotovo, da bo imel v 8 oz. 15 dneh denar za znesek enega ali več izdanih čekov, lahko sredstva izloči na poseben račun.

Vprašanje oz. uvajanje avalirane menice v sistem zavarovanja in plačevanja je rezultat mnenja, da je menica najprimernejši instrument, ki ima večstransko funkcijo. Menica je instrument plačila in ko zapade določen rok v menici, izvede izplačilo po tej menici obračunski center SDK avtomatsko. To pomeni, da pristojna podružnica SDK, pri kateri se vodi račun uporabnika, avtomatsko izplača znesek, ki izvira iz menice, ki jo predloži upnik. Vendar pa je menica tudi instrument zavarovanja, ker bo menični znesek zanesljivo plačan. To je njena druga funkcija. Njena tretja funkcija pa je kreditna. Z indosiranjem menice med uporabniki družbenih sredstev se lahko tudi več kot z eno kompenzacijo pokrijejo obveznosti. In kar je najvažnejše, z njo se plačila ne morejo regionalno zapirati.

Tudi garancija ima v rednih poslih pomembno vlogo. Z njo se lahko pokrivajo vsi dolgoročni posli, zlasti tisti, katerih izvajanje med letom poteka sukcesivno. Kjerkoli se torej blago dobavlja med letom sukcesivno, se lahko in mora pokrivati z garancijo. Garancija je torej primerna, kajti po prevzemu blaga ali po opravljeni storitvi je treba storitev plačati. To je nedvomno ugodno.

Znesek, do katerega se izdaja menica, ni limitiran, toda če tisti, ki menico izda, ne dobi avala pri uporabniku družbenih sredstev in tega ne dobi v banki oz. v njenem kratkoročnem kreditnem potencialu, potem je povsem gotovo, da je raven menice omejena do zneska, ki bo avaliran. To je treba upoštevati, ko se menica daje.

Pri negospodarstvu je limit za izdajanje garancije ena četrtnina dohodkov iz predhodnega leta, enak pa je limit tudi za valiranje menice. Ni mogoče dajati garancije in avalirane menice med dolžniki in upniki. To mora biti nekdo tretji.

Predhodne določbe zakona govore o razčiščevanju starih obveznosti, ki so nastale do 31. 12. 1975 in ki so dospele do 25. januarja 1976, temveč dospevajo po obveznostih, ki so nastale v prvem četrtletju leta 1976, toda ne bodo poravnane in plačane po redni poti do 15. maja 1976, so v zakonu določeni roki zelo precizno oziroma je določeno, kaj in kdaj je treba storiti.

Morali bi za obveznosti, ki niso bile poravnane in kompenzirane v minuli kompenzaciji, pa tudi za tiste, ki niso prijavljene in ki ne bodo plačane (ene in druge do 31. marca), že sedaj začeti pripravljati program. Ker ne bo plačano, torej tudi tiste obveznosti, ki so šle v kompenzacijo, in obveznosti, ki niso šle v kompenzacijo, zapadejo pa do 25. januarja in ki ne bodo plačane do 30. aprila, je treba tudi te planirati in oceniti in morajo biti prav tako vnesene v program, ki ga je treba dostaviti SDK do 5. aprila.

Vse navedeno se nanaša na obveznosti, ki so nastale do 31. 12. 1975, zapadle pa so do 25. 1. 1976 in pozneje in če ne bodo prve izplačane do 31. marca, druge pa do 30. aprila, je treba zanje izdati menico. Upoštevati pa je treba, da je treba v prvem četrtletju za vse tisto, česar ne bo mogoče plačati na običajen način do 15. maja, izdati menice. Tudi te obveznosti je torej treba avalirati in pokriti oz. tudi ta del obveznosti programirati, verjetno pa bodo dospele v plačilo v juliju, avgustu itd. Za vse menice, ki se dajo po vrstah obveznosti oz. po navedenih rokih, je skrajni rok dospelosti plačila 30. september 1976. Zanje torej ne velja rok 90 dni, za nje je rok 30. september. Na podlagi programa poravnave obveznosti mora dati uporabnik družbenih sredstev do 31. marca 1976 upniku menico z avalom, katere rok dospelosti določi v soglasju z upnikom, ta rok pa ne sme segati v čas po 30. 9. 1976.

Uporabniki družbenih sredstev, razen družbenopolitičnih skupnosti in družbenih organov, ki ne bodo dali upnikom avaliranih menic, pa morajo do 15. aprila objaviti v Uradnem listu SFRJ, da predlagajo vsem upnikom sanacijo, o tem pa morajo hkrati obvestiti tudi SDK. Od vseh bo odvisno, kdo bo moral iti v sanacijo, predvsem pa je to odvisno od dobre volje tako dolžnika kot upnika, da se določene obveznosti uskladijo na podlagi programa plačil, druge pa s solidarnim avaliranjem. To pomeni jamstvo v gospodarstvu tudi med drugimi uporabniki izven gospodarstva, zlasti pa solidarno jamstvo prek banke, ki bodo kljub drugačnemu ravnanju kot doslej tudi v prihodnje lahko izdelale svoj kratkoročni program, na podlagi katerega bodo avalirane menice in izdajale garancije.

Nekateri so narobe razumeli določbe zakona o bankah in so prepričani, da morajo posebej vprašati banko za avaliranje vsake menice oz. za vsako garancijo. To ni točno, kajti stvar poslovne politike banke je, da sprejme tako politiko na tem področju, ki bo usklajena s potrebami njenih komitentov, in s politiko, ki jo je dolžna izvajati.

POSLOVNI BONTON NA DELOVNEM MESTU

NADALJEVANJE IN KONEC

STALNO UČENJE

Že dostikrat je bilo rečeno in poudarjeno, da sodobna družba potrebuje vedno več kvalificiranih delavcev, strokovnjakov in da se vsak dan zmanjšuje možnost zaposlovanja ljudi brez kvalifikacij. Izredno hiter

napredek znanosti, tehnike in tehnologije postavlja delovnim ljudem vedno večje zahteve. V našem socialističnem samoupravnem sistemu, v katerem delovni ljudje odločajo o lastnih in skupnih interesih ter usmerjanju družbenega razvoja, postaja potreba, širiti ne samo svoje strokovno znanje ampak tudi splošno izobrazbo, vse bolj vodilna. Edino tako lahko sodelujejo pri reševanju številnih problemov v svoji delovni organizaciji in tudi v splošnem razvoju družbe. Vse to zahteva neprestano učenje in širjenje splošnega obzora. Vsakdo naj se zaveda, da se še ni vsega naučil.

Lahko bi zaključili, da se morajo vsi delovni ljudje, ne glede na položaj, ki ga zasedajo, neprestano izpopolnjevati v svoji stroki in v smeri splošnega izobraževanja.

SPOSODBNOST PRILAGODITVE

Ta lastnost je nujno potrebna mladim ljudem, ko pridejo iz šolskega okolja v novo, delovno sredino. Vse se jim zdi neobičajno in drugačno od okolja, v katerem so do tedaj živeli in je nujno, da se čim prej prilagodijo novi sredini ter obvladajo težave, na katere naletijo pri delu.

Sposobnost prilagoditve daje delovnemu človeku občutek gotovosti in mu razvija smisel za sodelovanje in solidarnost s sodelavci. V delovni organizaciji posamezna delovna enota ni toliko samostojna, da bi lahko opravljala dela brez sodelovanja drugih enot, zato je potrebno, da vsi pokažejo voljo in smisel za sodelovanje.

Sodelavcev, ki niso uspeli končati zaupanih del v določenem času, ne smete kritizirati, ampak jim ponudite svojo pomoč, kasneje boste tudi vi lahko računali na njihovo pomoč in sodelovanje.

Sposobnost prilagoditve in iznajdljivosti prideta še posebej do izraza takrat, ko nastopijo nepredvidene težave. V takšnih trenutkih se ne smete prepustiti paniki, ampak se kar najhitreje prilagodite novim razmeram in skušajte najti rešitev, če je potrebno tudi s pomočjo sodelavcev, da boste lahko uspešno opravili delo.

OBČUTEK ODGOVORNOSTI

Italijanski strokovnjaki poudarjajo, da ni dovolj samo rutinsko poznavanje del na svojem delovnem mestu. Zavedati se morate odgovornosti, ki ste jo prevzeli z vstopom v delovno organizacijo, ker bosta vaše delo in obnašanje pozitivno ali negativno vplivala na celotno delovno organizacijo.

Vsak spodrsli naj, bodisi da je posledica površnosti ali zamude, lahko povzroči škodo celotni delovni organizaciji.

Če upoštevamo, da večinoma opravljate dela brez neposredne kontrole nadrejenih, ki imajo v vas zaupanje, je razumljivo, da boste, če imate razvit občutek odgovornosti, dela opravljali vestno, točno in pravočasno in da ne boste izkoriščali situacije, ko nas nihče ne kontrolira, ter izgubljali časa v škodo delovnega učinka. Pogosto se dogaja, da delavci upravičeno izostanejo od dela zaradi lažjih obolenj, ker jim bo pristojni zdravnik kasneje odobril bolezenski dopust.

Toda, če veste, da se morajo v delovni organizaciji opraviti nujna dela, pri katerih morate sodelovati, boste šli na delo in pomagali sodelavcem, ne pa ostali doma.

Pogosti izostanki z dela ter sumljivi bolezenski izostanki so pri nas najpogostejše posledica pomanjkanja čuta odgovornosti. To pa povzroča škodo delovni organizaciji.

Čut odgovornosti je povezan tudi z vašim zasebnim življenjem. Nihče vam ne bo nasprotoval v trditvi, da je vaše zasebno življenje vaša osebna stvar in da nihče nima pravice vmešavanja. Zavedati se morate, da neredno življenje in pomanjkanje počitka zmanjšujeta vašo delovno sposobnost, s tem pa tudi vaš delovni učinek.

LOJALNOST DO DELOVNE ORGANIZACIJE

Vsi zaposleni imajo določene obveznosti in odgovornosti do svoje delovne organizacije. V kapitalističnem svetu govorimo o odnosu med delavci in delodajalci ter o lojalnosti do firme, v kateri so zaposleni. V socialističnem samoupravnem sistemu pa imate obveznosti in odgovornosti, ki ste jih prevzeli, do celotnega kolektiva in delovne organizacije, v kateri delate. Zato se od vas pričakuje, da svoje delovne dolžnosti opravljate korektno, vestno in s prizadevanjem. Govorimo torej o vaši lojalnosti do delovne skupnosti. Nadalje ne smete govoriti o stvareh, o katerih razpravljajo ali zaključujejo v delovni enoti, ne glede na to, ali aktivno sodelujete ali ne, in sicer niti na delovnem mestu niti v zasebnem življenju. To je temeljno pravilo lojalnosti do delovne organizacije, ki se ga morate strogo držati.

Večkrat ima lahko na prvi pogled naivna pripoved ali komentar težke posledice za vašo delovno organizacijo. Najbolje je, da "ničesar ne veste" o poslovnih zadevah celo v primeru, ko je jasno, da bi že zaradi svoje funkcije morali vedeti. Še vedno je bolje, da veljate za neobveščenega, kakor da bi se kasneje kesali.

Vsaka delovna organizacija ima svoje posebne interese in s tem v zvezi poslovne tajnosti. Nasvet, ki bi ga lahko dali vsakemu delavcu: tako kot pusti ob odhodu na delo svoje zasebne in družinske probleme doma, naj pusti ob odhodu z dela poslovne probleme in tajnosti v pisarni oziroma delavnici. Vsak človek je na svojem delovnem mestu cenjen po svojem delu in vloženem trudu, toda tudi po lojalnosti do delovne organizacije.

TOČNOST, PRECIZNOST, SPOMIN

Eno temeljnih pravil poslovnega bontona predpisuje točnost pri delu in poslovnih odnosih. Sem spada strogo izpolnjevanje določenega delovnega časa. Vendar tudi točen prihod na delo ni dovolj, če po prihodu izgubljam čas s pripravi na delo, čitanjem časopisa in pitjem kave, namesto da bi takoj pričeli delati.

Točnost je nujna v celotni aktivnosti v delovni organizaciji, bodisi, da gre za pravočasno pripravo zaupnega elaborata, poročila ali pripravo potrebne dokumentacije ali izpolnitev obveznosti, ki je vezana na časovni rok.

Poleg točnosti je tudi preciznost pomemben element pri delu. Vsako nalogo je treba opraviti pravočasno, pazljivo in natančno, v nasprotnem primeru namreč lahko pride do hudih in nepopravljivih posledic. Pomislite samo na katastrofalne posledice, ki jih lahko povzroči lekarnarjeva nepazljivost pri doziranju zdravil, ali če strojevodja na železnici ne spoštuje signalov.

Dober spomin je prav tako važna sposobnost vsakega delavca. Običajno pravijo tajnicam, da so "živ spomin svojih šefov". Dober spomin je lahko prirojen, lahko pa ga dosežemo z vajo. Obstaja pa veliko sredstev: zabeleške, kartoteke in modernejša organizacijska sredstva (trakovi, mikrofili ipd.), ki nam omogočajo, da se ne zanašamo samo na spomin. Ta sredstva nam pomagajo, da (lahko) ob vsakem času preverimo nekaj, kar si nismo zapomnili, na ta način pa tudi treniramo svoj spomin. Dobro se je držati nasveta, da je boljše vsako stvar, ki nam lahko koristi, zapisati, kakor se zanašati na spomin, ki lahko v odločilnem trenutku zataji.

LJUBEZNIVOST

To sposobnost lahko dosežete, če se v odnosih do sodelavcev, poslovnih partnerjev držite splošnih pravil lepega obnašanja.

Osebnosti, poslabšano zdravje in povečana nervoza pogosto povzročajo neljubeznivo obnašanje in pomanjkanje takta. Takšne osebe se morajo dodatno truditi, da odpravijo vzroke takšnega obnašanja.

Zaradi tega strokovnjaki za bonton svetujejo, da pustite zasebne probleme ob odhodu na delo doma, ker vam pri delu samo škodujejo. O odnosih s sodelavci in poslovnimi strankami bomo več govorili v posebnem poglavju, zato se bomo tukaj omejili le na priporočilo, da vsaka oseba zasluži vaše spoštovanje in da se morate do vseh obnašati vljudno in kulturno. To je posebno važno takrat, ko nekdo potrebuje vašo pomoč. Ob takšnih prilikah bodite pazljivi in dostopni in vsakdo bo znal ceniti te vaše odlike.

NAPAKE PRI DELU

Pogosto se dogaja, da pri delu iz različnih vzrokov nastajajo napete situacije, v katerih morate pokazati sposobnost kontroliranja samega sebe in pri tem ne izgubljati živcev. Prišli boste v časovno stisko zaradi mnogih nalog in del, ki so se nakopičila brez vaše krivde. V takih primerih ne izgubljajte glave; koncentrirajte se najprej na najnujnejše naloge, nato pa preidite še na reševanje ostalih.

Znan je star izrek: kdor dela, tudi greši. Razumljivo je, da boste nekega dne napravili napako na svojem delovnem mestu, kar ima lahko večje ali manjše posledice, celo škodo za delovno organizacijo, v kateri delate. Ko ugotovite, da ste napravili napako, je ne skušajte prikriti, ampak takoj obvestite nadrejenega delavca, kaj se je zgodilo. Ne poizkusite zmanjševati na-

pake in njenih eventualnih posledic, ampak pošteno in iskreno povejte vse in predlagajte, kako bi napako lahko popravili. Tak postopek bo zagotovo naletel na razumevanje.

Če vas nadrejeni delavec opominja ali kritizira, sprejmite to mirno in ne diskutirajte o tem. Če kritike niste zaslužili, ker tudi nadrejeni niso nezmotljivi, ne reagirajte in ne skušajte prenesti odgovornosti na druge sodelavce, četudi bi vedeli, da so krivi. Počakajte na prvo priložnost, ki se vam ponudi, in takrat povejte svoje mnenje. To je edini korekten način, da se eventualni spor konča in da ostanejo odnosi v delovni sredini nespremenjeni.

REKREACIJA

Kako se počutite, veste samo vi, kakšen je vaš videz, pa vedo povedati vsi!

In kaj ste storili, da bi se vaše počutje izboljšalo? Verjetno nič ali pa zelo malo. Ni namreč dovolj, če hodite samo ob nedeljah na sprehod ali če se odrečete koščku sladice. To vam še zdaleč ne bo pomagalo! Tudi za vas naj bi obveljalo, da bi se morali vsak dan po malem ukvarjati s športom. Tega načela si nismo izmislili, ampak ga priporočajo zdravniki in športni strokovnjaki.

Če vam je vseeno, kakšen je vaš videz, vam ne sme biti vseeno kako je z vašim zdravjem!

Telo ni stroj, ki se z uporabo izrablja! Nasprotno, če telo primerno obremenjujemo, se krepi! Človek, ki se dobro počuti, ki je v dobri kondiciji, kot pravimo, lažje prenaša tudi psihične napore.

Bolj ko boste srce aktivirali, bolj bo zdravo!

Strokovnjak je takole opisal verižne posledice nezadostnega gibanja: "Kdor se premalo giblje poje več, kot mu je treba. Posledica takega nesorazmerja je prevelika zamaščenost, ki dviga krvni pritisk. Oba pojava skupaj pa zmanjšujeta potrebo po gibanju. Veriga se sklene s srčnim infarktom, začetkom konca."

Kaj storiti?

Če je vaš utrip ob mirovanju nad 80 v minuti, ste v zelo slabi formi, zato prihranite srcu preveliko število odvečnih udarcev, ki jih mora opravljati zaradi naše neaktivnosti.

Najenostavnejša telesna vaja je hoja.

Pustite raje avto doma, če lahko opravite pot peš ali s kolesom. Če stanujete v bloku, ne čakajte na dvigalo, kajti hoja po stopnicah krepi mišice in utrjuje sklepe!

Hoja pomeni:

- za mišice potrebno vsakdanjo aktivnost
- za srce in ožilje zdravo urjenje
- za pljuča povečanje kapacitete in več kisika
- za živčevje poživitev krvnega obtoka, ki povzroči, da se po izdatni hoji na izletu in v planine tako dobro počutimo.

PRIZNANJE POLKVALIFIKACIJE

Na 2. seji delavskega sveta so sprejeli sklep, da bodo priznali polkvalifikacije naslednjim delavcem: Matjažu Premku, Ismetu Dautoviču in Slavku Gutiču.

SPREJEM PRAVILNIKOV

Svečana seja, z dne 29. aprila 1976, je imela v začetku precej delovni značaj, saj je bil v prvi točki dnevnega reda sprejet Pravilnik o varstvu pri delu, v drugi točki pa smo sprejeli pravilnik o spremembah in dopolnitvah nekaterih pravilnikov delovne organizacije v letu 1976. Kot tretja točka je bil sprejem družbenega dogovora o dolgoročnem in prioritetenem oskrbovanju proizvajalcev oborožitve in vojne opreme SFRJ s surovinami, reprodukcijskim materialom in deli, ki so nujno potrebni za proizvodnjo oborožitve in vojne opreme.

ODBOR ZA DRUŽBENO SAMOZAŠČITO

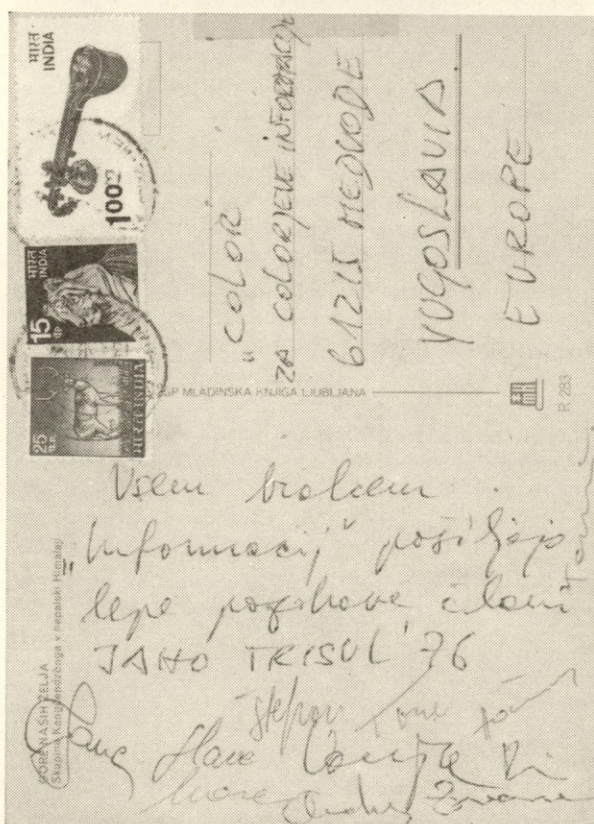
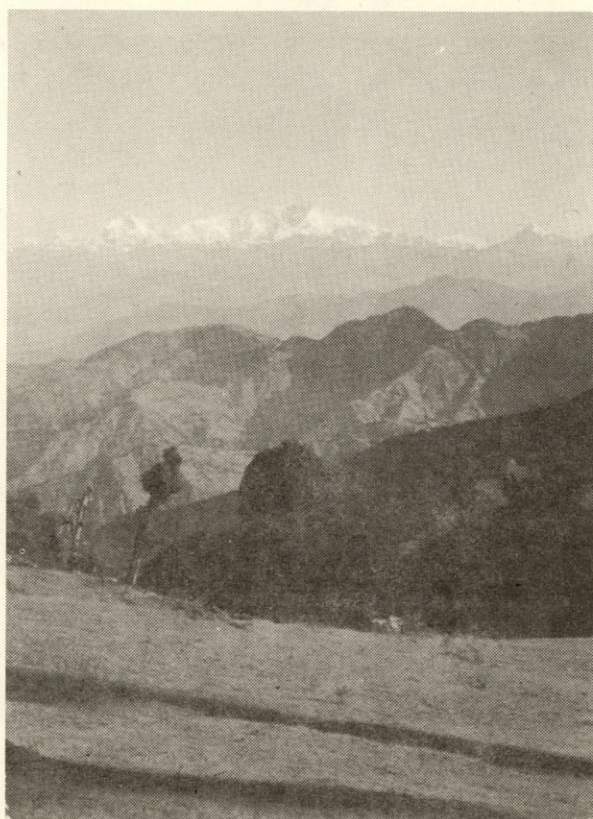
Na prvi seji odbora za družbeno samozaščito, ki je izvršilni organ delavskega sveta in je sestavljen iz sedmih članov, je dolžnosti predsednika prevzel inž. Janez Svoltjšak, njegov namestnik pa je Vili Luštrek. Sprejet je bil sklep, da naj splošni sektor izdela poslovnik o delu odbora, katerega bo nato potrdil delavski svet. Člani odbora se morajo seznaniti z vsebino pravilnika o družbeni samozaščiti, kakor tudi z dopolnitvami omenjenega pravilnika.

GOSPODARSKI ODBOR

Na prvi seji gospodarskega odbora je prisotne o pristojnostih seznanil Janko Tribušon. Za predsednika je bil izvoljen Ernest Trinkaus, dipl. inž., za namestnika pa Franc Petek, dipl. inž. Na pripombo Mirka Šuštarja, da bi bilo nujno izdelati prečiščeno besedilo statuta delovne organizacije zaradi večkratnih sprememb, so člani sprejeli sklep, da eno prihodnjih sej posvetijo temu vprašanju.

TRISUL 1976

13. aprila se je jugoslovanska himalajska odprava z letalom z Brnika odpravila preko Frankfurta v New Delhi, nato z vlakom do vasi Chamoli, od tu pa peš po dolini reke Nandakini do podnožja zahodne stene Trisula, s ciljem, osvojiti zahodno steno Trisula I (7120 metrov) v Garhwal Himalaji. Leta 1960 so pod goro že prišli Jugoslovani ter osvojili Trisul III in II, za zaključni naskok na Trisul I pa jim je zmanjkalo časa. Po 15 letih pa se je tod odpravila odprava v sestavi: Zvone Andrejčič, Andrej Grasseli, Jože Hočevar, Marko Jurečič, Janez Kalan, Štefan Marenče, Vanja Matijevac, dr. Borut Pirc, Slavko Svegelj ter Tone Sazonov. Naše fante (mislim Colorjevca še posebej) je na pot mimo

svojcev pospremila tudi precej številna delegacija športnih tovarišev iz tovarne ter jim zaželela uspešno pot in srečno vrnitev.

Na sliki: Del odprave pred odhodom na Brniku in prvi pozdrav za bralce našega glasila s poti.

TEKMOVANJE ZA PRVAKA "COLORJA" V KEGLJANJU

V soboto, 17. aprila, se je odvijalo na kegljišču "Maksa Perca" na Taboru v Ljubljani, že tradicionalno kegljaško prvenstvo Colorja.

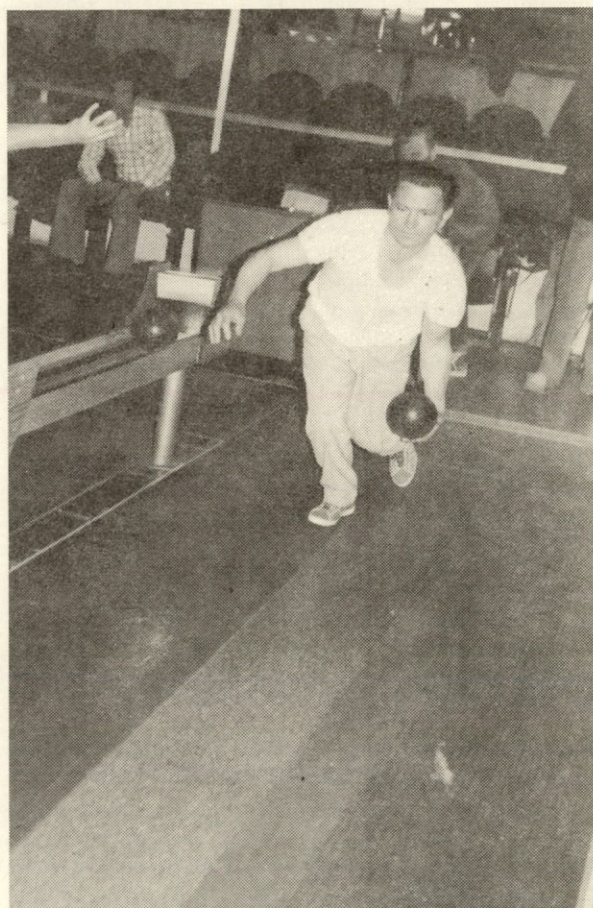
Tekmovalci so se porazdelili v več kategorij. Najprej so se pomerile ženske. Njihova ekipa je bila letos slabša, zato lahko ob tej priliki omenim, da se za prvenstvo Colorja lahko prijavijo in udeležijo tekmovanja tudi tovarišice brez posebnega predhodnega treninga in ni nujno, da imajo daljšo tekmovalno kariero. Zato, tovarišice, prihodnjič kar pogumno, brez predsodkov na tekmovalce!

Potem bi lahko omenil tekmovalce amaterjev. Med njimi so se nekateri odrezali kot pravi profesionalci. Med temi tekmovalci so sodelovali vseh starosti, tako mladinci kot tudi že malo starejši. Nekateri od njih bi se že lahko uvrstili v skupino "veteranov".

Posebna poslastica pa je, vsaj za navijače in gledalce, tekmovalce članov naše kegljaške sekcije. To je bil res zagrizen in težak boj za podrtje kegle.

Tekmovalce je bilo odlično organizirano in pripravljeno, za kar se moramo zahvaliti vodstvu našega športnega društva. Pogrešali pa smo vodilne uslužbenke, saj je znano, da šport in rekreacija ne škodujeta nikomur.

Zato vabim vse prijatelje kegljanja in rekreacije, da se v prihodnje še v večjem številu udeležijo tega zanimivega in prijetnega tekmovanja.

Rezultati:

ŽENSKE:

1. Ilijaš Marjana
2. Bilić Kata

ČLANI:

1. Bezjak Andrej
2. Zidar Miro
3. Dubokovič Vojko
4. Burja Alojz
5. Kristan Marko
6. Bukovec Franc
7. Žnidaršič Marjan
8. Cvajnar Rado
9. Bitenc Dane
10. Globočnik Jože
11. Žerovnik Janko
12. Peterneš Janez

AMATERJI:

1. Frfolja Evgen — 365
2. Hočevan Stane — 361
3. Jerina Pavle — 359
4. Savovič Momir — 318
5. Kamin Janez — 317
6. Kušar Janez — 308
7. Hudeš Slavko — 297
8. Marin Andrej — 296
9. Jamšek Viktor — 277
10. Traven Izidor — 265
11. Kuret Jure — 261

Traven Izidor

INFORMACIJA O GLASBENI MLADINI

Glasbena mladina Slovenije, kolektivni član ZSMS v okviru SZDL, je član Muzičke omladine Jugoslavije in obenem član Mednarodne organizacije Glasbene mladine (FIJM). Glasbena mladina je družbeno in vzgojno-izobraževalna organizacija, ki s svojo dejavnostjo prispeva k skupnemu razvoju kulture in socialističnih odnosov ter vpliva na estetsko in kulturno vzgojo mladih samoupravljalcev. Naloge Glasbene mladine so: razvijati kulturno in še posebno glasbeno življenje in ustvarjalnost mladih, ostriti moralno in umetniško presojo glasbenih in drugih del in se zavzemati za uresničevanje kulturnih želja in potreb svojih članov in okolja, v katerem živijo in delajo.

Glasbena mladina organizira kulturne in umetniške dejavnosti — animirane koncerte, srečanja, tekmovanja, festivale in podobne manifestacije, snuje klube, aktive, društva in ansamble. Poleg tega podpira izme-

njava izkušenj svojih članov v republiškem, medrepubliškem in mednarodnem okviru. V tem smislu organizira sodelovanje svojih članov v mednarodnem kampu v istrskem Grožnjanu in v inozemskih glasbenih kampih.

Glasbena mladina Slovenije ima lastno izdajateljsko dejavnost, v njen okvir sodi časopis GLASBENA MLADINA, ki izhaja že šesto leto in ki je v tem času pridobil krog bralcev, ki jih je več kot 14.000. To glasilo, ki izide šestkrat na leto, poroča o delu in uspehih organizacije Glasbene mladine, obvešča o dogodkih iz glasbenega življenja, zasleduje vidnejše glasbene zanimivosti pri nas in na tujem, prinaša podatke o glasbenih ustvarjalcih in poustvarjalcih, ocenjuje nove plošče in glasbene publikacije ter v obliki poročil, kritik in razmišljanj skuša mladim bralcem pomagati k širši glasbeni razgledanosti in jih usmeriti h kritičnemu odnosu do glasbe.

"DOMOVINA, SI ŠE KAKOR ZDRAVJE?"

Pri Založbi Borec je pravkar izšla knjiga Petra Likarja, ki nosi prav tak naslov, kot je naslov tega sestavka. S tem delom dobivamo Slovenci novo razširjeno in poglobljeno informacijo o našem okolju. Avtor, znani TV komentator Peter Likar, je po vsej Sloveniji zbral stotine primerov onesnaženja okolja, ki ponekod prerašča že v pravo katastrofo. V osnovi se je pretežno oslanjal na podatke naših in tujih raziskovalcev, ki se ukvarjajo s posameznimi področji, potem pa je okrog tega jedra nanizal žive primere, ki jih je ilustriral s pripovedovanjem prizadetih ljudi, družbenopolitičnih delavcev in z lastnimi opazovanji ter ugotovitvami. Naravnost leksikografsko poznavanje problema, poznavanje ozadij, želja po izboljšanju ogroženega okolja, navajanje primerov, ko je bilo okolje rešeno pred onesnaževanjem, hkrati pa brezkompromisnost do nekaterih krivcev dajejo delu še poseben pečat. Knjiga je napisana s spretno roko novinarja in bralca pritegne, da je ne odloži, dokler je ne prebere. Mnogi med tistimi, ki so knjigo že prebrali, so jo poimenovali kar "kriminalka o našem okolju".

V takem okolju sta avtor in fotografski mojster ing. Marjan Smerke posnela marsikatero fotografijo. Knjiga je opremljena s približno 120 barvnimi in črno-belimi fotografijami, ki sam tekst več kot zgovorno dopolnjujejo.

Avtor obravnava ogroženost zemlje, vode, krasa, gramoznic, živali, hrane — vsega, kar nas obdaja in na kar ljudje dostikrat še pomislimo ne, da je v nevarnosti. Vsi obravnavani problemi zadevajo Slovenijo. Avtor le poredko sega v druge republike ali na širša območja.

Knjigo bi moral imeti vsak občan, ki mu ni vseeno, kaj je sojeno našemu okolju, predvsem pa bi jo morali imeti tisti, ki se že po naravi svojega dela ukvarjajo ali pa bi se morali ukvarjati z bojem proti onesnaževanju okolja: delavci v industriji, delegati, delavci v organizacijah javne uprave in šol. Bolj ko se dviga življenjski

nivo, bolj je ogroženo človekovo okolje, hkrati s tem pa raste tudi zavest občanov in skrb, da bi okolje vendarle zavarovali in ga ohranili.

Če ob vsem, kar nam to branje nudi, zanemarimo včerajšnji ali današnji dan, ta trenutek (čeprav tega enostavno ne moremo) in se ozremo malček naprej in se spet zamislimo nad vprašanjem okolja, ki je naš skupen problem, šele tedaj se prav zavemo, da nam v usodnih časih onesnaženo okolje ne bo zaveznik, temveč velik sovražnik. Prenekateri se še predobro spominjajo, ko so se morali odpovedati požirku vode na dolgem pohodu, ker je bila voda okužena. Strupi in odpadke nam še bolj zmanjšujejo vire. Med NOB je bila umazanija šteta med sovražnike, posebej še, ker ni bilo dovolj zdravil. In kako bo jutri? Potrebne so nam čiste podzemne jame, gore, gozdovi, naravna zavetišča in skladišča. Zaledje je naš prostor gibanja in življenjski vir v času miru in v času vojne.

O vsem tem in še mnogočem govori ta knjiga. Knjiga, ki je naša vest. Knjiga, ki nas uči. Knjiga, ki je vredna branja. Knjiga — za danes in za jutri. To je branje, ob katerem se šele prav zavemo, kako daleč smo že zabredli in kaj nas šele čaka, če si ne bomo vsi skupaj še bolj prizadevali, da pride do streznitve v našem mišljenju in v povsem praktičnem delovanju.

Seveda pa to ni nobeno črno-gledno pisanje. Avtor s pozornostjo opiše vsak pozitiven premik, ki ga je bilo moč zaslediti zadnja leta.

Uvod h knjigi "Domovina, si še kakor zdravje?" je napisal predsednik komiteja za varstvo okolja in podpredsednik izvršnega sveta SR Slovenije dr. Avguštin Lah.

Knjigo naročite tako, da izpolnite objavljeno naročilnico, jo izrežete in nalepite na dopisnico, ki jo naslovite na naslov: ZALOŽBA BOREC, knjigotrški oddelek, 61000 Ljubljana, Miklošičeva 28/1.

Cena: 250 dinarjev. Naročnino lahko poravnate v treh, dveh ali enem obroku. V sami naročilnici ustrezno obkrožite.

ZALOŽBA BOREC

knjigotrški oddelek

61000 LJUBLJANA

Miklošičeva 28/1

Nepreklicno naročam(o) izvodov knjige
"DOMOVINA, SI ŠE KAKOR ZDRAVJE?"

naslov:

kraj:

ulica:

pošta:

zaposlen(a):

.....

datum:

podpis:

RAK NOŽNICE IN ZUNANJEGA SPOLOVILA

Bolje, da obiščete zdravnika danes kot jutri

Doc. dr. sc. dr. Andrej KOCIJAN, specialist-ginekolog

Rak v nožnici in na zunanjem spolovilu se pri ženskah razmeroma redko pojavlja. Najdemo ga v 6 do 7 odstotkih vsega raka na ženskih rodilih in spolovilih. Kljub redkosti raka na teh organih moramo biti vendarle pozorni, da ga, če se ta pojavi, čimprej odkrijemo. Nožničnega raka ni lahko odkriti, saj raste zahrbtno v nožnici, skrit našim očem, ženski pa na začetku ne dela nobenih težav. Raka na zunanjem spolovilu pa vidimo lahko že od samega začetka, tako kot raka na koži, in ga torej lahko zgodaj odkrijemo.

Raka nožnice najdemo navadno med 40 in 65 letom starosti. Nastane pri ženskah, ki so imele že prej kakšne spremembe v nožnici: odrgnine po pesarjih, brazgotine po porodih ter razjede zaradi različnih vnetij (npr. pri spolnih boleznih, tuberkulozi ali drugih pogostnih vnetjih nožnične sluznice). Ženska, ki se ji razvija rak v nožnici, lahko kmalu opazi močnejše belo perilo. Kasneje opazi na perilu krvave srage ali šibkejške krvavitve, podobne vodi izpranega mesa, neredko pa se krvavitvam pridruži še občutek tujka v nožnici. Krvavitve so seveda neredne, brez zveze z mesečnim perilom in zlasti pogostne pri spolnem občevanju. Sprva majhna zatrdlina v nožnici navadno hitro razpade v razjedo; raka-va račca pa prodira v okolišno tkivo in organe — v črevo, mehur in tudi zunaj male medenice. Zasevki se najraje najprej zasejejo v bezgavke v dimljah in drugod v medenici.

Raka v nožnici zdravimo navadno tako, da vstavimo v nožnico radij, če pa prodre rak že v okolje, obsevamo obolelo mesto od zunaj z žarki radioaktivnega kobalta. Včasih nam pomaga pri zdravljenju tudi nož, vendar dajemo radioterapiji prednost. Če rak še ni posebno razvit, je možno dokončno ozdravljenje. Vzrok slabih uspehov je predvsem to, da ženske prihajajo na zdrav-

ljenje pozno, dostikrat šele tedaj, ko je rak že zajel zadnje črevo in mehur.

Rak na zunanjem spolovilu se pojavi sprva kot zatrdlina, bradavica ali razjeda, ki ne boli, temveč povzroča morda le nenehne neprijetne občutke: srbi, peče ali solzi. Nezdravljena novotvorba se kasneje razbohoti, hkrati pa se širi v sosednje in globlje ležeče organe: nožnico, v mehur in danko ter v bezgavke v dimljah.

Raka na zunanjem spolovilu najdemo najpogosteje pri ženskah od 60 let starosti navzgor, redkeje pri mlajših. Razvije se zlasti rad pri ženskah, ki so higiensko zanemarjene. Opažamo, da se razvije najraje iz že poprej spremenjene kože ali sluznice: na razjedah po vnetjih ali brazgotinah po poškodbah ter na starostno spremenjeni koži in sluznici.

Raka na zunanjem spolovilu zdravimo kirurško ali pa radiološko. Operacijam dajemo prednost. Lahko ozdravljiv začetni rak na zunanjem spolovilu se zanemarjen sprevrže v hudo oziroma neozdravljivo bolezen.

Za raka nožnice in zunanjega spolovila lahko trdimo, da ga pripelje do neozdravljivega stanja nepazljivost bolnic in zanemarjanje opozorilnih znamenj, kot so: iztok, neredne krvavitve, srbenje, pekoče bolečine in pa seveda opuščanje rednih vsakoletnih zdravniških pregledov, ki so za zgodnje odkrivanje raka na ženskih spolovilih in rodilih prepotrebni že kar od 25. leta starosti dalje.

Če smo že sami malomarni v opazovanju lastnih bolezenskih sprememb, prepustimo to skrb vsaj zdravniku.

V Sloveniji zabeležimo na leto okoli 25 novih primerov teh dveh rakavih obolenj. Žal pa je več kot polovica od teh že toliko razširjenih, da je uspešnost zdravljenja dvomljiva. Številka sicer res ni velika, glede na možne hude posledice pa naj se ob tem zamisli vsaka Slovenka: Bolje, da obiščem zdravnika danes kot jutri, da ne bo prepozno.

Doc. dr. sc. dr. Andrej KOCIJAN, ginekolog, Onkološki inštitut, 61105 Ljubljana, p.p. 17

GRADIVO DBPR 3/76-4

RAK NA JAJČNIKIH IN JAJCEVODIH

Uspehe zdravljenja bomo izboljšali, če bo vsaka ženska po 30. letu starosti prihajala dvakrat na leto na ginekološke preiskave

Prof. dr. sc. dr. Rado POLJANŠEK, ginekolog-onkolog

Jajčnik je organ z zelo pomembno reprodukcijsko nalogo. Sestavljajo ga raznovrstne celice, ki imajo izredno velike in raznotere sposobnosti. Zato se iz jajčnikovih celic lahko razvije zelo veliko različnih tvorb ali bul. Več kakor vsaka peta izmed teh bul je zločesta — rak!

Rak jajčnikov zavzema več kot 15 odstotkov vseh rakavih sprememb ženskih spolovil. Register raka za Slovenijo zapiše vsako leto več na novo ugotovljenih primerov raka na jajčnikih. Leta 1950 jih je registriral 41, leta 1955 61, leta 1965 83, leta 1966 106, leta 1972 pa že 118 primerov. Rak na jajčnikih se lahko prične razvijati v vsaki starosti, vendar je največje število bolnic, ki se pridejo prvič zdraviti, starih od 45 do 65 let.

Bolezen se začne in napreduje zelo dolgo brez znamenj in skoro ne povzroča težav. Zaradi lege jajčnikov v osrednjem delu spodnje trebušne votline in zaradi jajčnikove enake trdote kot jo imajo drugi organi v mali medenici, začetne spremembe na jajčnikih z običajnimi zdravniškimi pregledi le s težavo ugotovimo. Zato prihajajo bolnice z rakom na jajčnikih pozno k zdravniku in zato splošni zdravniški pregled le redko odkrije bolezen v začetku ali v zgodnji razvojni stopnji. Tako prihajajo bolnice na zdravljenje povečini v poznem, napredovalnem stadiju bolezni. Uspešnost zdravljenja je tudi pri sedanjih medicinskih znanosti odvisna predvsem in skoraj edino od stopnje razširjenosti bolezni ob pričetku zdravljenja. Zato bomo uspehe zdravljenja izboljšali le, če bo vsaka ženska po 30. letu starosti prihajala dvakrat na leto na ginekološke preiskave, četudi bi se počutila zdravo!

Opozorilna znamenja

Le poredkoma se pojavijo pri začetnem napredovanju raka na jajčnikih nevšečnosti — nekakšna opozorilna znamenja. To so sprva neznaki in ne povzročajo tolikšnih motenj, da bi jih bolnice ne mogle prenašati ali da bi zaradi njih iskale zdravniško pomoč. Nanje bomo opozorili zaradi boljše osveščenosti naših žensk, da si bodo tudi take nevšečnosti pravilno tolmačile in zanje poiskale čimprej razjasnitev pri zdravniku. Take nevšečnosti so: napetost v trebuhu, ki se trajno povečuje in je od menstrualnega ciklusa neodvisna; tope bolečine v spodnjem delu trebuha, ki so stalne in se povečujejo; nerednosti v zvezi z menstruacijo, ki postajajo vedno bolj izrazite; bolečine v spodnjem delu trebuha, ki redno nastopajo pri težjem fizičnem delu. Težave pri izpraznjevanju črevesja in pri občejanju. Vsa ta znamenja ne pomenijo večje nevarnosti, če se pojavijo enkratno ali pa samo pred perilom, sicer pa so lahko znamenje za nastajanje bule.

Ko se pojavijo izrazita in dobro zaznavna znamenja, kot so hitro naraščanje trebuha, pogostno tiščanje na vodo, težave pri izpraznjevanju mehurja, prebavne težave, predvsem zaprtja, hujšanje in stalno draženje na kašelj, je bolezen navadno že zelo napredovala in se razsejala po organih trebušne votline in celo zunaj nje. Bula lahko zaradi velikosti potiska trebušne organe iz prirojene lege in moti njihovo delovanje. Tekočina, ki se pri tej razvojni stopnji bolezni pogosto nabira v trebušni in celo v prsni votlini, opisane težave še poveča. Seveda je uspešno zdravljenje v tako napredovalnem stanju bolezni nemogoče. Operativno ne moremo odstraniti vsega rakavega tkiva, druga zdravljenja pa imajo pri tej vrsti raka le začasen ali samo blažilen uspeh. Zato ponovno poudarjamo, da je tudi pri tej obliki raka, kot je pri raku nasploh, uspeh zdravljenja odvisen od stopnje razširjenosti bolezni v začetku zdravljenja.

Postopki za zgodnje odkrivanje bolezni

Poleg običajnega ginekološkega pregleda opravimo še pregled skozi črevo, ginekološki pregled v različnih položajih in pregled v narkozi. Bris in pregled izločkov iz nožnice ter iz maternice nam le redko pokaže pozitivni rezultat, to je rakave celice. Bolj zanesljive preiskave so pregled notranjosti trebušne votline s posebnim optičnim instrumentom — laparoskopom in rentgenske preiskave s kontrastnimi sredstvi. Če nam vse te preiskave ne pojasnijo diagnoze, se odločimo, ne da bi odlašali, za poizkusno operacijo.

Zdravljenje

Vrste zdravljenja so: operacija, ionizirajoče obsevanje, citostatiki in kombinacije le-teh.

Vrsto zdravljenja izberemo predvsem po stopnji razširjenosti bolezni, po starosti ter po splošnem zdravstvenem stanju bolnice in po histoloških značilnostih rakavih celic.

V začetnih stadijih vedno operiramo, pri napredovalni bolezni pa bolnico najprej obsevamo. Bolnico nato zdravimo še s citostatiki, in če je razsežnost bolezni po takem zdravljenju zmanjšala ter postala dostopna za operacijo, še operiramo. Najboljše uspehe imamo pri bolnicah, kjer smo začeli z zdravljenjem v začetku ali zgodnji razvojni dobi bolezni. Pri teh dosegamo petletno preživelost v več kot 80 odstotkih. Če začnemo zdraviti, ko se je bolezen že razširila po trebušnih organih, je odstotek 5-letnih preživetij znatno manjši, to je okoli 15 odstotkov.

Pri bolnicah, ki smo jih začeli zdraviti, ko se je bolezen razširila že zunaj trebušne votline, npr. v prsno votlino, 5 let preživi le malokatera. Uspehi zdravljenja začetnega stanja bolezni so se izboljšali, ko smo po operaciji začeli vbrizgavati v trebušno votlino radioaktivno zlato Au. Uspehi napredovalne bolezni pa so se nekoliko izboljšali po tem, ko smo pri ponovnih operacijah začeli odstranjevati čimveč rakavega tkiva in nato zdravljenje vztrajno nadaljevali s citostatiki.

Rak na jajcevodih je mnogo manj pogosten. Med raki na ženskih spolovilih odpade nanj komaj pol odstotka. V začetku bolezni tudi ta nima znamenj. Pri napredovanju pa se lahko kmalu pojavi znamenje, ki je za raka na jajcevodih zelo značilno, ni pa obvezno. To je precej tekoč iztok, rumenkasto-jantarske barve. Pojavi se v nožnici in počasi narašča. Vsaka druga znamenja so enaka kot pri raku na jajčnikih. Pri postopku za zgodnje odkrivanje in spoznavanje raka na jajcevodih dobimo v brisu iz nožnice sluzi pogostejše rakave celice. Zdravimo predvsem operativno. Obsevanje z ionizirajočimi žarki in zdravljenje s kemoterapevtiki je znatno manj uspešno.

Če hočemo izboljšati uspehe zdravljenja raka na jajčnikih in jajcevodih, moramo pričeti zdraviti bolezen v začetku. To pa je odvisno od zdravstvene prosvetljenosti naših žensk bolj kot od drugih zdravstvenih dejavnikov. Zato so tako važne redne polletne ali vsaj letne ginekološke preiskave.

Prof. dr. sc. dr. Rado POLJANŠEK, ginekolog-onkolog, Onkološki inštitut, 61105 Ljubljana, p.p. 17

GRADIVO DBPR 3/76-5

RAK NA JETRIH, ŽOLČNIKU IN TREBUŠNI SLINAVKI

Dr. Marjan NAGLAS, specialist internist, Onkološki inštitut, 61105 Ljubljana, p.p. 17

GRADIVO DBPR 3/76-10

Ne pretiravajmo s pitjem alkoholnih pijač, skrbimo za zdravo in redno prehrano

Od 4064 bolnikov, pri katerih smo leta 1972 zdravniki v Sloveniji ugotovili, da so na novo zboleli za rakom, jih je 23 prizadel rak na jetrih, 69 na žolčniku, 88 pa rak na trebušni slinavki. Ti trije organi ležijo globoko v trebušni votlini in je zato znamenja rakastih obolenj na njih težko pravočasno poiskati. Zato se pri raku na teh organih še zlasti usodno zastavlja vprašanje: kako ga pravočasno odkriti?

Pri ugotavljanju seveda nismo brez moči, kajti rak, vsaj pri nas, le redkokdaj napade sicer zdrava jetra, žolčnik ali trebušno slinavko. Najpogostejše se razraste po predhodnih boleznih, zato ga lahko domnevamo. Ob primerni skrbi za bolnika, ob pravilni bolnikovi zavzetosti za zdravje, ga tudi pravočasno odkrijemo in ozdravimo.

Rak na jetrih se na primer najpogostejše razvije iz jetrne ciroze. Med predrakava stanja lahko štejemo tudi nekatera parazitarna obolenja jeter in kar za Slovenijo ni značilno, pomanjkljivo prehrano. Primeri se tudi, da se rakavi zasevki vkrajujejo v jetra iz svojih prvotnih kotičkov, denimo iz prebavnega trakta, se pravi iz želodca in čreves ali iz pljuč, dojk ali od drugod.

Podobno velja za raka na žolčniku. Tudi ta ima svoje predhodnike. To so v 80 odstotkih žolčni kamni ali pa kronično vnetje žolčnika, ki pa je ponavadi spet posledica žolčnih kamnov.

Če zaslutimo raka, naj nas vodijo naslednja načela:

Prva znamenja še ne pomenijo raka. Podobni simptomi se pojavljajo tudi pri drugih boleznih.

Pretiran strah je nepotreben in celo lahko škodljiv.

Kako lahko začutimo najzgodnejše pojave? Dve tretjini naših bolnikov sta jih začutili v obliki splošnih prebavnih težav, kot so slabost, bruhanje, napenjanje, zaprtje, tiščanje oziroma nejasne trebušne bolečine, hujšanje, zlatenica in zvišana temperatura.

Vsa ta znamenja seveda niso značilna samo za raka. Pogostejše oznanjajo kakšno drugo bolezen prebavnih organov, za katero niso značilne zle tvorbe. Kljub temu moramo ob takšnih znamenjih takoj k zdravniku. Edino on lahko odkrije pravo naravo bolezni.

Tu pa se zdravniki srečujemo s pojavom, ki nam nikakor ni ljub, ki nam znatno otežuje zdravljenje in ki le pogloblja mračno rakavo slavo. Marsikdaj vprašamo bolnika, zgroženi nad njegovim stanjem, zakaj je zane-maril svoje težave in ni prišel po pomoč ob prvih zna-

menjih, ki jih je čutil? Tako zvemo, da marsikdo ni hotel priti k nam le zato, ker se je bal pogledati resnici v oči. Le zaradi strahu, da je morebiti zbolel za rakom, zgubi odločnost in se prepusti usodi. Mnogi naši ljudje so namreč še zmeraj prepričani, da diagnoza "rak" pomeni — smrtno obsodbo.

To pa je zmota, včasih tragična zmota. Upanja za ozdravitev je mnogo več, kot to mnogi mislijo. Če raka zgodaj odkrijemo in pravočasno zdravimo, je lahko ozdravljiv.

V začetnem stadiju razvoja raka se sicer lahko pripeti, da ob prvem pregledu tudi specialist ne bo pravilno presodil njegovih znamenj. Lahko pa mu zaupamo, da bo bolnika ponovno preiskoval vse dotlej, dokler ne bo zanesljivo dognal, za kakšno obolenje gre.

Vzrok za težavno ugotavljanje je v tem, da ima rak nešteto videzov. Njegov začetek je lahko zahrbtnen in počasen ali pa eksploziven, z naglim razsojem po organizmu. Na dojki ali na koži nam ga ni težko odkriti. Mnogo bolj je ugotavljanje zapleteno in zahtevno, če so prizadeti skriti organi, kot so trebušna slinavka, jetra in žolčnik. Na teh organih je potek razvoja raka dolgo neopazen: od prve rakave celice do tumorja. Ta je najprej majhen kot bucikina glavica, potem pa postaja vse večji in večji, dokler naposled ne prizadene funkcije organov in začne povzročati težave. Prav zato se pri vseh predrakavih stanjih, kot so jetrna ciroza in druge bolezni, ki smo jih omenili, nujno potrebne ponovne skrbne preiskave. Le tako lahko raka odkrijemo na samem začetku, takrat, ko je še krajeno omejen in ga lahko korenito ozdravimo.

Raziskovalci vztrajno iščejo nekaj splošen test, s katerim bi lahko zanesljivo ugotavljali začetna rakava obolenja. Prelepo bi bilo, če bi to bila npr. laboratorijska preiskava krvi, ob kateri bi nas lahko določene spremembe opozorile na raka, tako kot je na primer zvišan krvni sladkor znamenje sladkorne bolezni. Žal takega testa za večino rakov danes še nimamo, nemara prav zato, ker je šlo za Luno več sredstev in sil kot za raziskave raka.

Vendar pa imamo tudi v času, ko nam še ni na voljo tak splošen test, nekaj zadovoljivih metod za zgodnje ugotavljanje raka. Razen tega pa poznamo tudi nekaj simptomov, ki nas lahko opozorijo nanj. Tako opozorilo je npr. zvišana sedimentacija rdečih krvničk v krvi, prav tako pa povečana jetra ali žolčnik, ki ju ob preiskavi lahko otipljemo. Vendar je treba spet povedati, da je zvišana sedimentacija pogostna tudi pri raznih vnetjih in drugih boleznih. Povečana jetra pa so veliko bolj kot za raka značilna za vnetje jeter, cirozo, alkoholizem, srčna obolenja itd.

Ker se ta obolenja lahko zahrbtno sprevržejo v raka, je potrebnih nekaj orientacijskih preiskav: najprej rentgensko slikanje žolčnika, želodca in dvanajsternika. Hkratne laboratorijske preiskave za analizo encimov krvi nam lahko zelo koristijo. Koristne so lahko tudi preiskave z radioizotopi. Te nam lahko pokažejo okvare na jetrih že, če je tumor velik dva centimetra.

Biokemične laboratorijske preiskave pa vendarle niso popolnoma zanesljive. Težava je v tem, da tumor lahko uniči že polovico jetrnega tkiva, pa jetra še zmeraj opravljajo svojo nalogo v tolikšni meri, da so izvidi normalni in nas tako pustijo na cedilu.

Onkologija pa vendarle koraka spodbudno naprej. Napredek v ugotavljanju raka nam je prinesla citološka diagnostika. Jetra, žolčnik in trebušna slinavka izločajo namreč po skupnih izvodilih v dvanajsternik sokove. Če dvanajsternik izperemo, lahko pod mikroskopom odkrijemo v teh sokovih odluščene rakave celice. Najbolj zanesljiv diagnostični ukrep pa je takoimenovana laparoskopija. Lotimo se je tako, da trebušno steno krajeno omrtvičimo in jo prebodemo; skozi to odprtino uvedemo v trebušno votlino optičen instrument, ki mu pravimo endoskop. Z vbrizganjem zraka trebušne stene nekoliko razmaknemo, toliko, da lahko pregledamo površino jeter, dele žolčnika, črevesa in sprednjo steno želodca. Pri tem lahko odščipnemo tudi košček sumljivega tkiva, da bi ga preiskali pod mikroskopom in ugotovili, ali gre za raka ali ne.

Rak je torej odkrit. Kaj sedaj?

Najuspešnejše orožje je nož, če z njim uspemo, rakavo tkivo v celoti izrežemo. To pa je mogoče le takrat, kadar je rak še omejen in se še ni predaleč razširil v okolico. Kadar raka ni moč v celoti izrezati, nam nudi nekatere možnosti sodobno obsevalno zdravljenje. Z njim lahko bolniku olajšamo težave in podaljšamo življenje. Sodobne obsevalne naprave: "gamatron", "teratron" in "betatron", so nam na voljo tudi na našem onkološkem inštitutu. Z žarki visoke energije, ki jih natančno usmerimo v določeno globino, lahko rakavo tkivo popolnoma uničimo ali pa ga vsaj za nekaj časa zavremo v rasti.

Raziskovalci po svetu pa se zdaj vse bolj ogrevajo za kemoterapijo, za zdravljenje z zdravili. Ta sredstva imajo vsekakor največjo bodočnost v zdravljenju raka, saj z njimi lahko napademo rakave celice tam, kjer jim s kirurgijo in z obsevanjem ne moremo blizu.

Danes je glavna vloga kemoterapije lajšanje napredovale bolezni in njene vrednosti ne bi smeli podcenjevati. Često pozabljamo, da gre v interni medicini pri večini bolezni samo za paliativno in ne vzročno zdravljenje. Bodočnost kemoterapije pa je v kombinaciji s kirurgijo in radioterapijo v zdravljenju začetne bolezni.

Rešitev problematike zdravljenja raka vidimo v iskanju bolj učinkovite terapije. To zahteva klinične raziskave novih zdravil in kombinacij pri napredovali bolezni, ko odpovedo vsi ustaljeni načini zdravljenja ter vključitev tako dobljenih optimalnih shem s kirurgijo in radioterapijo v zdravljenje začetne, domnevno ozdravljive bolezni. Domnevamo, da bo predlagana strategija odkrila načine, s katerimi bomo uničili subklinična metastatična mikrožarišča in rizičnim bolnikom podaljšali preživetja.

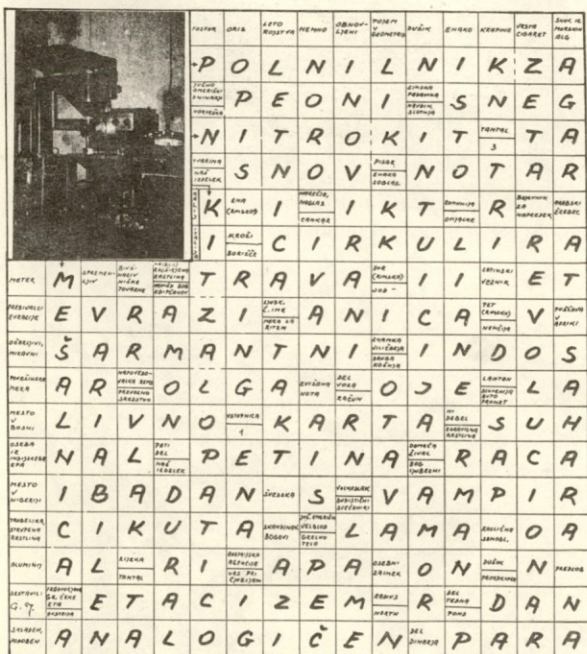
Strah pred rakom je vsajen v vse nas. Nes pametno pa je, če zapiramo oči pred njim in se nebogljeno vdamo v usodo. Še zmeraj premalo znano dejstvo je, da se proti tej bolezni lahko uspešno borimo, če le znamo dovolj skrbeti za svoje zdravje. Tudi za raka velja stara resnica, da je bolezen bolje preprečevati kot zdraviti. Tudi pri tako zavratnem raku, kot je le-ta na jetrih, žolčniku in trebušni slinavki, lahko nekaj storimo za njegovo preprečevanje: ne pretiravajmo s pitjem alkoholnih pijač, skrbimo za zdravo in redno prehrano ter se — če imamo žolčne kamne — čimprej odločimo za operacijo.

1. nagrada 60 dinarjev
2. nagrada 40 dinarjev
3. nagrada 20 dinarjev

Obilo sreče!

18

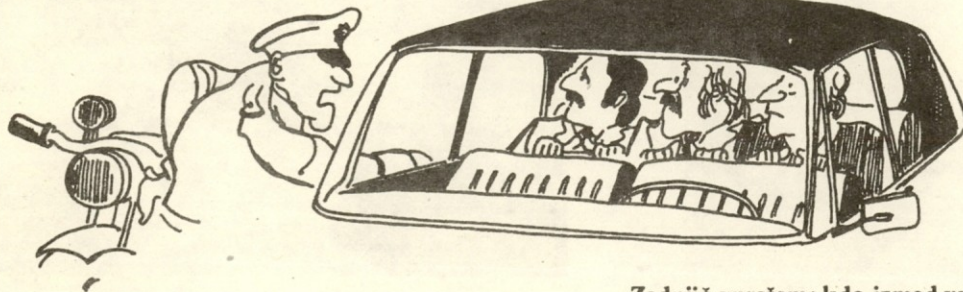
NAGRADNA KRIŽANKA

Čestitamo!

mish.

Gradove v oblakih zidamo — z besedami!

„Zadnjič vprašam: kdo izmed vas je sedel spredaj?“

sale

— Oh, kot običajno!

Zakonska

— Z menoj je v redu, za moža pa ne vem!

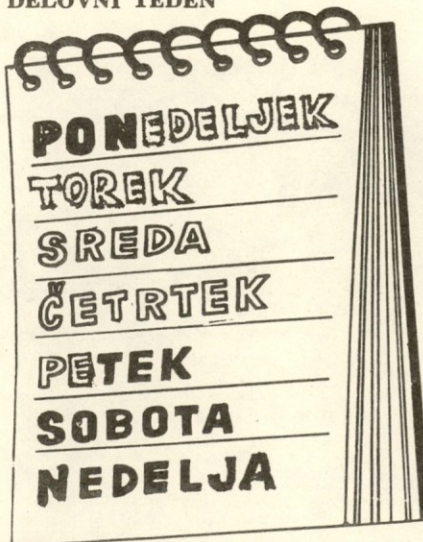
RAZLIKA

— Kmetje nehajo mlatiti, ko vidijo, da je slama prazna, politiki pa mlatijo naprej.

IDEALEN MOŽ

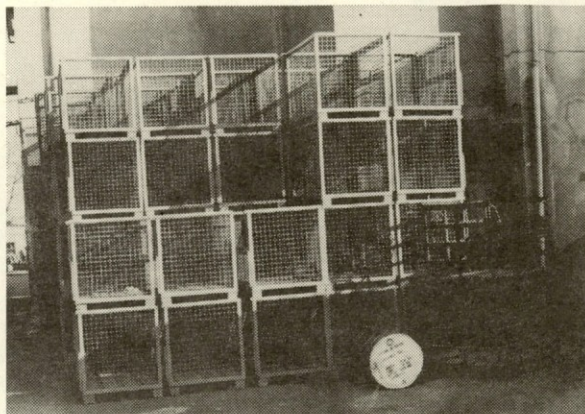
"Seveda sem. Vedno kadar pride domov, imam občutek, da je nekdo drug!"

DELOVNI TEDEN

v čakalnici pred zdravnikom je malokdaj prazno ...

palette se vedno bolj uveljavljajo ...

potrebni so dogovori tako med strokovnjaki ...

v kritičnih trenutkih je tudi "skladišče" na prostem dobrodošlo ...

kot tudi med samoupravljalci ...

V sosednjem AERU je že stekla proizvodnja papirja